

กระบวนการกลุ่มพลิกพื้นผืนป่าเพื่อการเรียนรู้ก้าวสู่การเป็น
แหล่งท่องเที่ยวตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง :
ลักษณะผู้นำกลุ่มต่อการจัดการป่าชุมชน

วีรชัย คำธรร

รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ประเทศไทย

อีเมล : Wirachai.k@dru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่มต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนา สำนักสงฆ์ ป่าชุมชนภูน้อย และเขื่อนลำสะพุงก้าวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ป่าชุมชนภูน้อย จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความต้องการแบบบันทึกสภาพบริบทป่าชุมชน กล้องบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง คู่มือจัดการป่าชุมชนภูน้อย หน่วยวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำสงฆ์ ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบล ครู นักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์สภาพทรัพยากรป่าชุมชนเชิงประจักษ์ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา และวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะผู้นำกลุ่มต่อการจัดการป่าชุมชนภูน้อย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ผู้นำนักความสำคัญผู้นำกลุ่ม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.93) (2) การอุทิศตนเพื่อป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.72) (3) การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.62) (4) การรับผิดชอบป่าชุมชนร่วมกันเป็นกลุ่มเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.59) และ (5) การเห็นแก่ประโยชน์เพื่อบุคคลอื่น (ค่าเฉลี่ย = 3.55) ตามลำดับ อีกทั้งพบว่ามีการสะท้อนความจำเป็นพื้นฐานต่อการพึ่งพาอาศัยป่าชุมชน พร้อมอุทิศตนเพื่อป่าชุมชน แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบจัดการป่าชุมชน

คำสำคัญ : ผู้นำกลุ่ม ป่าชุมชนภูน้อย

The Group Process of Recovering from the Forest to Learning Center and Travel Sites Following the Sufficiency Economy: dimension Leadership group Of community forest management

Wirachai Kamthorn

Vice Director, Institute of Research and Development, Dhonburi Rajabhat University, Thailand

E-mail : Wirachai.k@dru.ac.th

Abstract

The research purposed to strengthen the group propel activities Development of Community Forestry Bureau Phunoi And natural sources the dam was Sap hung become the Local Attractions according Philosophy of Sufficiency Economy. The kind of research was Participatory Action Research: PAR, by the research technique of people participation. The research tools were the requirement evaluation form, record of Community forestry state, video, tape recorder, data analysis including head of monks, village leader, Committee of Community forestry, Chief of district administration committee, leaders of educators and students group. The research found that: dimension Leadership Group per management of Forest Phunoi in the overall level (mean = 3.68). Weight importance Leadership Group include (1) engaging activities. Conservation Community Forest (mean = 3.93). (2) Dedication for Community Forest (mean = 3.72). (3) Support agents for Conservation Community Forest (mean = 3.62). (4) Joint responsibility community forest together are Networking group (mean = 3.59). And (5) Comments to benefit for others (mean = 3.55). The found A reflection the basic necessity per Dependence community forest with dedication for community forest show off to participation responsible Community Forest Management.

Keywords : Group leaders, Phu - Noi Community forest

บทนำ

ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ป่าชุมชนมากกว่า 1,100,606 ไร่ แบ่งเป็น เนื้อที่ป่าชุมชนตาม พ.ร.บ. ป่าสงวน 2507 จำนวนมากกว่า 706,121 ไร่ และป่าชุมชน เนื้อที่ ตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ 2484 จำนวนมากกว่า 394,485 ไร่ (ฐานข้อมูลป่าชุมชน: กรมป่าไม้, 2558) ป่าชุมชนภูน้อย มีเนื้อที่ 470 ไร่ มีเนื้อที่ป่าชุมชนตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484 เป็นป่าเตรียมการสงวน ป่า หมายเลข 10 แปลง 1 ซึ่งสภาพป่าเป็น “ป่าเต็งรัง” มีความอุดมสมบูรณ์ในช่วงฤดูฝน มิถุนายน-พฤศจิกายน เมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว ป่าไม้จะผลิใบเป็นสีเหลืองแห้งเหี่ยว ในช่วงฤดูแล้ง ธันวาคม-มกราคม เป็นช่วงที่เกิดไฟป่าหรือมีการเผาป่าชุมชนเป็นประจำทุกปี

ปัญหาหลักของไฟไหม้ป่าชุมชน คือ การเผาป่าเพื่อหาของป่าของผู้หลงผิดบางคนที่คิดว่าเมื่อเผาป่าแล้วจะทำให้หาเก็บเห็ดได้มากขึ้น ทั้งนี้ป่าชุมชนภูน้อยเป็นป่าชุมชนที่ประชาชนจากหลายหมู่บ้านได้ประโยชน์ คือ การเก็บหาของป่า ได้แก่ ผักหวาน ผักสาบ ผักตั่ว ดอกกระเจียว อีรอก เห็ดโคเห็ดกระด้าง ไข่มดแดง หน่อไม้ อีกทั้งป่าชุมชนภูน้อยเป็นป่าที่มีศักยภาพเชิงพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ มีสำนักสงฆ์ป่าพางเขาสลักไต่ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นประจำ พุทธศาสนิกชนจำนวนมากมาศึกษาปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีพระพุทธรูปประดิษฐานรอบศาลาปฏิบัติธรรม มีความวิจิตรงดงามมาก ทั้งนี้สำนักสงฆ์ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยพื้นที่บริเวณรอบที่ตั้งสำนักสงฆ์ สามารถป้องกันไฟไหม้ป่าชุมชนได้ ทำให้เป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ และแม่น้ำลำสะพุง เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวง มีการสนับสนุนการสร้างเขื่อนฝายน้ำล้น ทำให้กลายเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนผู้ปฏิบัติธรรม ผู้หาของป่า และกลุ่มประชาชนผู้ทำเกษตร ไร่ นา ประชาชนจำนวนมากได้ประโยชน์จากแหล่งน้ำแห่งนี้ จากสภาพปัญหาภายใต้บริบทดังกล่าว

ในบทความวิจัยนี้มุ่งนำเสนอเฉพาะประเด็นผู้นำกลุ่มต่อการจัดการป่าชุมชนภูน้อย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มเพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนา สำนักสงฆ์ ป่าชุมชนภูน้อย และเขื่อนลำสะพุงก้าวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะผู้นำกลุ่มต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนา สำนักสงฆ์ ป่าชุมชนภูน้อย และเขื่อนลำสะพุงก้าวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยประชาชนมีส่วนร่วม กำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ได้แก่ 1)

สำรวจสภาพบริบทของป่าชุมชนภูน้อย สำรวจความต้องการของเครือข่ายภาครัฐ และ เครือข่ายภาคประชาชน 2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แนวทางการจัดการป่าชุมชน 3) ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่มประชาอาสาปลูกป่า และ 4) ประเมินความตั้งใจสู่การปฏิบัติ

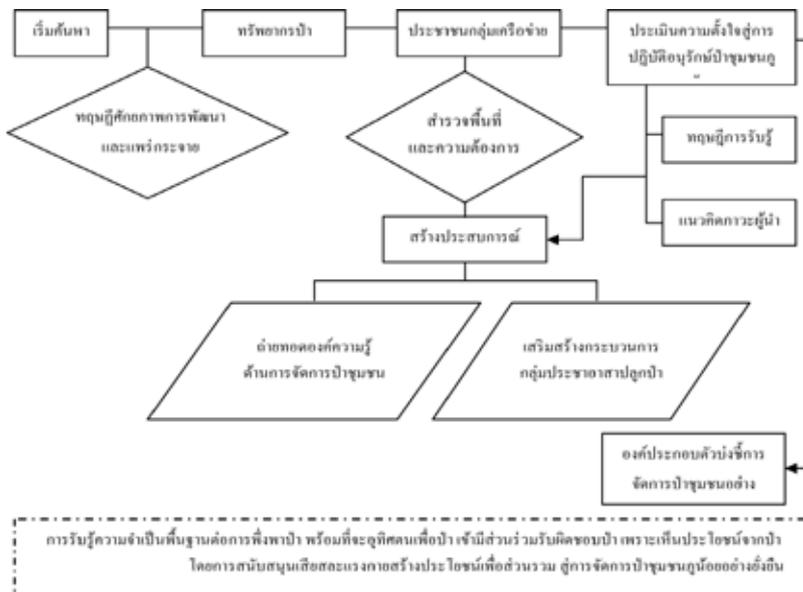
2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้ ประชากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดการป่าชุมชน ผู้นำสงฆ์ คณะสงฆ์ คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชน และ ครูนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนประชากรที่ให้ข้อมูล ผ่านการสัมภาษณ์ ตอบแบบประเมิน เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างโดยทำหนังสือเชิญแบบเจาะจง ประชาสัมพันธ์ผ่านโปสเตอร์ ประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ซึ่งมีจิตอาสาเข้าร่วมกิจกรรมแบ่งเป็น 1) กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการจัดการป่าชุมชน จำนวน 35 คน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้ คณะสงฆ์ ประชาชนทั่วไป ที่เข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมประชาอาสาปลูกป่า โดยมุ่งปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 150 คน และ 3) กลุ่มนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, 6 จำนวน 23 คน รวม 208 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ป่าชุมชนภูน้อย จำนวน 470 ไร่ บ้านนาเจริญเหนือ บ้านนาเจริญใต้ บ้านห้วยหว่า บ้านท่าแจ้ง และบ้านสะพุงเหนือ

3. เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ กล้องบันทึกภาพ เครื่องบันทึกเสียง แบบประเมินความต้องการ แบบสังเกตการณ์ประชุม คู่มือจัดการป่าชุมชนภูน้อย และกล้าไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ โดย 1) ภาพถ่ายสภาพป่า 3 ฤดูกาล 2) เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ความต้องการ 3) แบบจดบันทึกสังเกตการณ์ในที่ประชุม 4) แบบประเมินความตั้งใจสู่การปฏิบัติ ซึ่งคุณภาพเครื่องมือมีความเชื่อมั่น (Reliability) (α) = .877 วิเคราะห์ข้อมูล โดย 1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ จากภาพกิจกรรม การสะท้อนความต้องการจัดการป่าชุมชน การได้ประโยชน์จากป่าชุมชน การประชุมเสริมสร้างองค์ความรู้เรื่อง แนวทางการจัดการป่าชุมชน และการดำเนินกิจกรรมประชาอาสาปลูกป่า ในกลุ่มผู้นำ คณะสงฆ์ ประชาชน ครูนักเรียน 2) วิเคราะห์เนื้อหา จากแบบบันทึกสังเกตการณ์ในที่ประชุม 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความต้องการ อีกทั้งวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติพื้นฐาน เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของลักษณะผู้นำกลุ่ม และความตั้งใจสู่การปฏิบัติของพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ป่าชุมชนภูน้อย

4. กรอบแนวทางวิจัย การอธิบายทรัพยากรป่าที่มีอยู่ การสร้างประสบการณ์การรับรู้ และสร้างลักษณะผู้นำกลุ่ม ผ่านกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ และกิจกรรมประชาอาสาปลูกป่า (ปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง) โดยมีพื้นฐานคติ (Assumptions) จากแนวคิดทฤษฎี คือ 1) ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) ได้แก่ (1) ทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดการพัฒนา (2) ทรัพยากรมนุษย์ทำให้เกิดการพัฒนา (3) องค์การสังคมทำให้เกิดการพัฒนา (4) ภาวะผู้นำทำให้เกิดการพัฒนา (5) การติดต่อทำให้เกิดการพัฒนา (6) การฝึกอบรมทำให้เกิดการพัฒนา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547) คาดว่าจะเป็นต้นทุนทางสังคมในการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ใช้เพื่ออธิบายทรัพยากรป่าชุมชนภูน้อยที่มีอยู่ 2) ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory)

การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใด ๆ จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตน และความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้น ๆ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้ และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการรับรู้ประกอบด้วย ประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิต คือ ความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ (สุภาณี สนธิรัตน์ และคณะ, 2547) ประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่อง แนวทางจัดการป่าชุมชน และกิจกรรมประชาสัมพันธ์ สาธิตว่า จะก่อให้เกิดการจัดการป่าชุมชนน้อยอย่างยั่งยืน 3) แนวคิดภาวะผู้นำ แบบให้ความช่วยเหลือ (servant leadership) ประยุกต์ใช้แนวคิดนี้เพื่ออธิบายลักษณะผู้นำกลุ่ม ซึ่งมีลักษณะการสร้างทีมงาน การอุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของผู้อื่น การร่วมรับผิดชอบร่วมกัน การบริหารแบบมีส่วนร่วม การโน้มน้าวใจ การสร้างชุมชน การห่วงใยผู้อื่น การเห็นแก่ประโยชน์คนอื่น การให้บริการ การสนับสนุนทรัพยากร การให้คุณค่าแก่เพื่อนร่วมงาน และการร่วมแบ่งปัน (Spears & Lawrence, 2002) (Russell, 2001) (McGee-Cooper & Trammell, 2002) (Dennis & Bocarnea, 2005) (Waddell, 2006) (Irving & Longbotham, 2007) (พิชาวีร์ เมฆขยาย, 2550) (เขาวฤทธิ์ สาสาย, 2550) (บังอร ไชยเผือก, 2550) ใช้แนวคิดนี้เพื่ออธิบาย ลักษณะผู้นำกลุ่ม คาดว่าจะเป็นผู้มีการอุทิศตนเพื่อป่าชุมชน การรับผิดชอบป่าชุมชนร่วมกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมปลูกป่า การเห็นประโยชน์จากป่าสำหรับบุคคลอื่น และการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน จะนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวทางดำเนินการวิจัย

ทั้งนี้คาดว่า การสร้างลักษณะผู้นำกลุ่ม ผ่านกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ กิจกรรมประชาอาสาปลูกป่า โดยมุ่งปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง จะเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ คือ การสร้างกลุ่ม การอุทิศตน การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ การเห็นประโยชน์จากป่าเพื่อบุคคลอื่น ลักษณะดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

5. ผลการวิจัย

การเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่มต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนา สำนักสงฆ์ ป่าชุมชนภูน้อย และเขื่อนลำสะพุงก้าวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสรุปผลการศึกษาดังนี้

ประการที่ 1 การเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้คาดว่าจะก่อให้เกิดลักษณะการเรียนรู้แนวทางการจัดการป่าชุมชนเกิดขึ้นในกลุ่มเครือข่ายภาคประชาชน

ทั้งนี้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้ เรื่อง “แนวทางการจัดการป่าชุมชน” โดยมี นายอนุชา แก้วย่อง หัวหน้าฝ่ายจัดการป่าชุมชนจังหวัดชัยภูมิ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 8 (นครราชสีมา) กรมป่าไม้ เป็นวิทยากร ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้นำสงฆ์ คณะสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประธานบริหารป่าชุมชน คณะกรรมการบริหารจัดการป่าชุมชน รวมถึงประชาชนผู้สนใจ พบว่า มีการสะท้อนความจำเป็นพื้นฐานต่อการพึ่งพาอาศัยป่าชุมชน พร้อมอุทิศตนเพื่อป่าชุมชน แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อจัดการป่าชุมชน

ประการที่ 2 การเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่ม โดยคาดว่า การมีประสบการณ์ผ่านกระบวนการกลุ่มประชาอาสาปลูกป่า (ปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง) จะช่วยเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่มในการจัดการป่าชุมชน

ทั้งนี้ ได้มีการสร้างกระบวนการกลุ่มประชาอาสาปลูกป่า เพื่อเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่มมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ผู้นำสงฆ์ คณะสงฆ์ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลหนองแวง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานบริหารจัดการป่าชุมชน คณะกรรมการบริหารจัดการป่าชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาเจริญ คณะครู และนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเจริญ และประชาชนจาก บ้านนาเจริญเหนือ บ้านนาเจริญใต้ บ้านห้วยหว้า บ้านท่าแจ้ง และบ้านสะพุงเหนือ

พบว่า ลักษณะผู้นำกลุ่มต่อการจัดการป่าชุมชน อยู่น้อย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.68) น้ำหนักความสำคัญผู้นำกลุ่ม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.93) (2) การอุทิศตนเพื่อป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.72) (3) การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.62) (4) การรับผิดชอบป่าชุมชนร่วมกันเป็นกลุ่มเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.59) และ (5) การเห็นแก่ประโยชน์เพื่อบุคคลอื่น (ค่าเฉลี่ย = 3.55) ตามลำดับ

ทั้งนี้ ความตั้งใจสู่การปฏิบัติของพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ป่า พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ 1) ความตั้งใจเฝ้าระวังไม่ให้มีการเผาป่า (ค่าเฉลี่ย = 4.87) 2) ความตั้งใจพัฒนาเขื่อนลำสะพุงให้เป็นแหล่งน้ำสำคัญต่อวิถีชีวิต (ค่าเฉลี่ย = 4.78) 3) ความตั้งใจดูแลป่าชุมชนให้เป็นแหล่งอาหารท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย = 4.78) และ 4) ความตั้งใจที่จะทำความดีบำเพ็ญบุญกุศลที่สำนึกสงฆ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.57) ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

การปรับทัศนคติใหม่ให้ถูกต้องเพื่อแก้ปัญหาไฟไหม้ป่าชุมชน โดยสร้างลักษณะภาวะผู้นำกลุ่ม คือ การอุทิศตนเพื่อป่า การร่วมรับผิดชอบป่าร่วมกัน การมีส่วนร่วมจัดการป่า การเห็นแก่ประโยชน์จากป่าสำหรับบุคคลอื่น และการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ป่า ซึ่งลักษณะที่พึงประสงค์นี้จะนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ซึ่งพบว่า มีศักยภาพเชิงพื้นที่ได้แก่ สำนักสงฆ์ป่าชุมชน เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม และต้นทุนมนุษย์ในการดูแลป่า แม่น้ำลำสะพุง เป็นต้นทุนทางธรรมชาติ ป่าชุมชนภู่น้อยเป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติ เป็นต้นทุนทางกายภาพ เพราะการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นนี้จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งการสร้างองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจในหมู่ประชาชน ให้ตั้งศักยภาพของตนเอง ได้นำความรู้ ประสบการณ์ และการมีจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ คือ การเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่มต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนา สำนักสงฆ์ ป่าชุมชนภู่น้อย และเขื่อนลำสะพุงก้าวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีอภิปรายผลดังนี้

อภิปรายผลประเด็นที่ 1 การสร้างลักษณะผู้นำกลุ่มผ่านกิจกรรมเสริมสร้างองค์ความรู้ เรื่องแนวทางจัดการป่าชุมชน ได้สะท้อนให้เห็นถึงชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนมีการเรียนรู้ถึงความต้องการความจำเป็นพื้นฐานของตนเอง ต่อการพึ่งพาอาศัยป่า ทั้งนี้เพราะประชาชนในชนบทเป็นผู้มีความคิด มีความรู้ มีประสบการณ์ มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ (ครุฑชิต พุทธโกษา, 2554) อีกทั้งการรับรู้ เป็นพื้นฐานของการตอบสนองพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ โดยการเรียนรู้ เป็นต้น (Gestalt Psychology, อังไฉ สุปถณี สนธิรัตน์ และคณะ, 2547: 143-158)

อภิปรายผลประเด็นที่ 2 การเสริมสร้างลักษณะผู้นำกลุ่ม ผ่านกิจกรรมกลุ่มประชาอาสาปลูกป่า มีผู้เข้าร่วมประกอบด้วย กลุ่มผู้นำสงฆ์ คณะสงฆ์ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มประธานบริหารป่าชุมชน และคณะกรรมการบริหารป่าชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูนักเรียน และหัวหน้าฝ่ายจัดการป่าชุมชน ทั้งนี้หากเครือข่ายผู้นำกลุ่ม มีลักษณะผู้นำกลุ่มที่ดี คือ การอุทิศตนเพื่อป่า การรับผิดชอบป่าร่วมกัน การมีส่วนร่วมจัดการป่า การเห็นประโยชน์จากป่าสำหรับบุคคลอื่น และการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ป่า ซึ่งลักษณะผู้นำกลุ่ม จะนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ สัจญญา สัจญญาวิวัฒน์ (2547) ซึ่งได้อธิบายลักษณะภาวะผู้นำว่า จะทำให้เกิดการพัฒนา กล่าว คือ ภาวะผู้นำ หรือจำนวนผู้นำประเภทต่าง ๆ ยังมีมากเท่าใด ก็จะมี

ยิ่งทำให้การพัฒนามีระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำมักจะเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำ จึงพลอยมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพไปด้วย หรือไม่เช่นนั้น ผู้นำจะสามารถรวบรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนเป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

การสร้างลักษณะผู้นำกลุ่ม แก่ประชาชนผ่านกิจกรรมเสริมสร้างองค์ความรู้ กิจกรรมอาสา เพื่อสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ควรมุ่งสร้างลักษณะผู้นำกลุ่ม ผู้ดูแลปาชุมชนให้มีการอุทิศตนเพื่อปาชุมชน รับผิดชอบปาชุมชนร่วมกัน มองเห็นประโยชน์จากป่าสำหรับบุคคลอื่น พร้อมสนับสนุนทรัพยากรส่วนตัวเพื่อดูแลป่า และร่วมแบ่งปันความรับผิดชอบต่อในการจัดการปาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้ ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน. (2558). **ฐานข้อมูลป่าชุมชน**. เว็บไซต์ สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558 <http://www.forest.go.th/index.php?lang=th>.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). **คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- เขาวฤทธิ์ สาสาย. (2550). **การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นสำหรับผู้เตรียมตัวเป็นพระสงฆ์คาทอลิกสู่ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในฐานะผู้นำทางการศึกษา**. ดุษฎีนิพนธ์ (การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- บังอร ไชยเผือก. (2550). **การศึกษาคุณลักษณะของผู้นำแบบผู้รับใช้และบรรยากาศของโรงเรียนคาทอลิกสังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู**. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิชาวีร์ เมฆขยาย. (2550). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับผู้นำกิจกรรมนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีรชัย คำธ. (2559). **คู่มือจัดการป่าชุมชนภู่น้อย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ.
- วีรชัย คำธ. (2559). **กระบวนการกลุ่มพลิกพื้นผืนป่าเพื่อการเรียนรู้ก้าวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาป่าชุมชนภู่น้อย (บ้านนาเจริญ) หมู่ 9, 18 ตำบลหนองแวง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2556). **คู่มือจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามพระราชดำริ**. บริษัท พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด กรุงเทพฯ.
- สุภาณี สนธิรัตน์ และคณะ. (2547). **จิตวิทยาทั่วไป**. ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. จามจุรีโปรดักท์, กรุงเทพฯ.
- Dennis, R. S., & Bocarnea, M. (2005). **Development of the servant leadership assessment instrument**. *Leadership & Organization Development Journal*, 26 (8), 600-615.
- Guillaume Lescuyer. (2013). **Sustainable Forest Management at the Local Scale: A Comparative Analysis of Community Forests and Domestic Forests in Cameroon**. Accepted: 19 January 2012 / Published online : 7 February 2012 _ Steve Harrison, John Herbohn 2012

- Irving, J. A., & Longbotham, G. J. (2007). **Team effectiveness and six essential servant leadership themes : A regression model based on items in the organizational leadership assessment.** *International Journal of Leadership Studies*, 2 (2), 98-113.
- McGee-Cooper A., & Trammell, D. (2002). **From hero-as-leader to servant-as-leader.** In L. & Spears, M. (Ed.), *Focus on leadership : Servant leadership for the 21th century*, pp. 141-152df. New York : John Wiley & Sons.
- Russell, R. F. (2001). **The role of values in servant leadership.** *Leadership & Organization Development Journal* : 22, 78-84.
- Spears, & Lawrence, M. (2002). **Focus on leadership : Servant-leadership for the twenty-first century.** New York, NY : John Wiley & Sons.
- Waddell, T. J. (2006). **Servant leadership.** Paper presented at the Servant Leadership Research Roundtable, Regent University, Virginia Beach, VA. Retrieved September 30, 2009.

